

رابطه طرح‌های شهری با سیاست‌ها و طرح‌های فرادست

تهیه طرح شهری به خودی خود نمی‌تواند موفق ارزیابی شوند مگر اینکه با طرح‌های فرادست، نظیر طرح‌های منطقه‌ای و ملی، یکپارچگی و هماهنگی داشته باشد. شهر، جزیره نیست، که از محیط‌های اطراف خود جدا باشد، پس نمی‌توان برای هر شهر، برنامه‌ریزی، طرح‌ریزی و اجرایی مستقل از محیط پیرامونش را در نظر گرفت؛ زیرا موقعیت و عملکرد شهر در سرزمین و کشور و نیز موقعیت و شرایط آن در منطقه و استان و در نهایت در شهرستان بسیار اساسی و تعیین‌کننده است. همچنین حوزه نفوذ هر شهر معمولاً بسیار فراتر از محدوده‌های رسمی و قانونی آن شهر قرار دارد و طبیعتاً در قالب یک نظام سلسله مراتبی طرح‌ها؛ طرح‌های ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی در سرنوشت آینده هر نقطه شهری مؤثر خواهند بود. بنابراین در قالب هر طرح شهری لازم است برای هماهنگی با سیاست‌ها و اسناد بالادست ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی، به این اسناد و سیاست‌ها توجه نمود.

در این چارچوب، یکی از مهم‌ترین اسناد بالادست طرح‌های شهری سیاست‌های کلی نظام در امور شهرداری است که در سال ۱۳۸۹ ابلاغ شده است.

متن کامل این سیاست‌های ابلاغی که به‌عنوان راهنمای دستگاه‌های اجرایی، تقنینی و نظارتی، خط‌مشی و جهت‌گیری نظام را در بخش مذکور تعیین می‌کند، به شرح زیر است:

- ۱- مکان‌یابی توسعه شهرها در چارچوب طرح آمایش سرزمینی و بر اساس استعدادهای اقتصادی و با رعایت معیارهای زیست‌محیطی و مراقبت از منابع آب و خاک کشاورزی، و ایمنی در مقابل سوانح طبیعی و امکان استفاده از زیرساخت‌ها و شبکه شهری.
- ۲- تعیین ابعاد کالبدی شهرها در گسترش افقی و عمودی با تأکید بر هویت ایرانی-اسلامی و با رعایت ملاحظات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، امنیتی، حقوق همسایگی و امکانات زیربنایی و الزامات زیست‌محیطی و اقلیمی.
- ۳- هماهنگ‌سازی مقررات و ایجاد هماهنگی در نظام مدیریت تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی.
- ۴- تأمین منابع پایدار برای توسعه و عمران و مدیریت شهری و روستایی با تأکید بر نظام درآمد-هزینه‌ای و در چارچوب طرح‌های مصوب.
- ۵- حفظ هویت تاریخی در توسعه موزون شهر و روستا با احیاء بافت‌های تاریخی و بهسازی یا نوسازی دیگر بافت‌های قدیمی.
- ۶- جلوگیری از گسترش حاشیه‌نشینی در شهرها و ساماندهی بافت‌های حاشیه‌ای و نامناسب موجود.
- ۷- تقویت و کارآمد کردن نظام مهندسی.
- ۸- ایمن‌سازی و مقاوم‌سازی محیط شهری و روستایی.
- ۹- رعایت هویت تاریخی و معنوی شهرها در توسعه و بهسازی محیط شهری به‌ویژه شهرهایی از قبیل قم و مشهد.
- ۱۰- سطح‌بندی شهرهای کشور و جلوگیری از افزایش و گسترش بی‌رویه کلان‌شهرها.
- ۱۱- رعایت نیاز و آسایش جانبازان و معلولان در طراحی فضای شهری و اماکن عمومی.
- ۳۱- رابطه طرح‌های محلی با برنامه‌ریزی در سطح ملی

سیاست‌های ملی و الزامات موضوعی و بخشی

علاوه بر لزوم تبعیت طرح‌های شهری از مصوبات مرتبط مجلس و هیات دولت، تهیه‌کنندگان طرح‌های شهری ملزم به تبعیت از سایر سیاست‌ها و مصوبات مرتبط ملی هستند. در واقع، برخی از سیاست‌های ملی و یا الزامات مصوب در بخش‌های و شوراهای عالی مختلف به‌ویژه شورای عالی معماری و شهرسازی نیز وجود دارند که طبعاً طرح‌های توسعه شهری را به فراخور زمان تهیه طرح و یا موقعیت مکانی شهر تحت تأثیر قرار می‌دهند. برخی از اینها می‌تواند مستقیماً مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و یا سایر شورایی‌عالی مانند شورای عالی محیط‌زیست، شورای عالی مدیریت بحران، شورای عالی آب، و... باشند.

به‌عنوان نمونه می‌توان به مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، پیرامون دستورالعمل الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل در طرح‌های توسعه شهری (مصوب مورخ ۱۳۹۶/۱۱/۲) اشاره کرد.

براین اساس، شورای عالی شهرسازی و معماری ایران موضوع دستورالعمل الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل در طرح‌های توسعه و عمران شهری را مطرح و ضمن تصویب دستورالعمل مذکور، مقرر کرد که: الزامات و ملاحظات مذکور جهت رعایت در کلیه طرح‌های توسعه و عمران شهری ابلاغ و هم‌زمان برای توسعه کیفی آن از نظرات جامعه حرفه‌ای و مجامع علمی استفاده شود.

براین اساس، مقرر شد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با همکاری سازمان پدافند غیرعامل تمهیدات لازم جهت آموزش الزامات و ملاحظات مذکور به مهندسين مشاور تهیه‌کننده طرح‌های توسعه و عمران را اتخاذ نموده و معمول نماید.

در این چارچوب، تهیه اسناد مربوط به پدافند غیرعامل (محصول این سند) در کلیه مراکز استان‌های کشور الزامی می‌باشد. پرواضح است که مسئله امنیت و سیاست‌گذاری در آن از جمله موضوعات مهم و اساسی بوده چراکه تأمین امنیت به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسانی می‌تواند علاوه بر تأمین نیازهای اصلی، زمینه‌ساز تأمین سایر نیازها نیز باشد. کاستن از آسیب‌پذیری‌های مخرب دشمن و استمرار فعالیت‌ها در شرایط بحرانی ناشی از جنگ، از جمله موارد ضروری در برنامه‌ریزی‌های مربوط به سکونتگاه‌های انسانی می‌باشد که از آن عموماً تحت عنوان پایداری، ایمنی و مصون‌سازی یاد می‌شود. بنابراین شناخت دقیق‌تر مفاهیم کلی و تبیین جایگاه شاخص و الزامات آن در طرح‌های توسعه اقدامی مؤثر در این خصوص به شمار می‌رود. از این رو تبعیت طرح‌های توسعه و عمران شهری از اصول و معیارهای پدافند غیرعامل اجتناب‌ناپذیر است، لذا توجه به الزامات و دستورالعمل لازم برای به حداقل رساندن آسیب در مراکز حیاتی و حساس و مهم از جمله اولین و کلیدی‌ترین این نوع اقدامات در طرح‌های شهری محسوب می‌شود.

